

Deo treći

DRUGA ETAP A

OSLOBOĐENJE ŠIBENIKA I VRLIKE I OKRUŽENJE
NEPRIJATELJA NA PODRUČJU KNINA
(29. X — 6. XI 1944)

1. *Razbijanje nemačke Bobbene grupe »Alermun« u rejonu
Šibenik — Konjevrate*

Stab 26. divizije nije bio u mogućnosti da odmah pi le oslobođenja Kaštela i Trogira organizuje napad na neprij; ¹dja u rejonu Šibenika, kako je to predviđao plan za drugu c.apu operacije, jer su prema Šibeniku bile prikupljene samo 3. prekomorska i 12. dalmatinska brigada, dok su se 1. i 11. br ;da još nalazile na Pelješcu. Bilo je nužno prikupiti sve jedinice pa tek onda preći u organizovan napad.

S obzirom na brzu promenu situacije, Slab 8. korpu-a je u više navrata zahtevao od Štaba 26. divizije da. što je moguće brže. koncentriše jedinice i nastavi dejstva koja su bila tesno povezana sa dejstvima ostalih divizija 8. korpusa.⁴¹ Prebacivanje 1. i 11. brigade s Pelješca ka Šibeniku išlo je dosta sporo, kako zbog nedostatka brodova tako i zbog nevremena koje je vladalo tih dana. Pored pešadije, trebalo je i Artiljerijsku grupu 8. korpusa privući bliže Šibeniku i popuniti u municijom. U toku 28. i 29. oktobra 1. brigada je iz luke Drače na Pelješcu prebačena u Trogir. Ona je dobila zadatak d; napadne i razbije neprijatelja u Vrpolju i stvori povoljni 'love za neposredan napad na Šibenik. Napad su noću 30 31-og izvršila njena dva bataljona, ali bez uspeha, jer je neprijatelj pružio veoma jak otpor. U toku 29. oktobra 11. brigada ¹²Stona, preko Omiša, prebacila u Solin, a dva dana ka- Ue u

<• Arhiv VII. k lton I, br. reg. 13—31 13. Stab 8. korpusa je ²⁸, i 29. oktobra naredio Štabu 26. divizije da Sto pre izvrši koncentracij¹¹ svojih snaga i preduzme napad u duhu opšteg plana operacije

•ion Trogir — Prgomet. Artiljerijska grupa 8. korpusa (četiri viziona) prikupila se na području Kaštel Stari — Trogir — Jet — Boraja a 1. tenkovska brigada (bez 1. bataljona i pola bataljona) u rejonu Trogir — Boraja. Koncentracija jedinica vršena je 31. oktobra. Nakon toga se mogao preduzeti napad i neprijatelja u rejonu Šibenika.

Dok je 26. divizija pripremala napad na Šibenik, nemačka pešadijska divizija užurbano je vršila evakuaciju ljudstva materijala iz Šibenika i Zadra ka Drnišu i Kninu. Jedan deo Predstava i jedinica, uglavnom mornaričkih, evakuisao se mor- tim putem za Rijeku. Tako su 30. oktobra delovi bataljona balskih lovaca »Brandenburg«, 771. pionirskog bataljona za krcavanje i delova obalske artiljerije evakuisani brodovima iz Zadra i Nina za Rijeku. A u toku noći Borbena grupa »Streker« 891. puk) ukrcala se u brodove u Zadru i bez uznemiravanja plovala za Šibenik. Posle prolaska konvoja mimo Biograda nemačke jedinice su napustile i ovo mesto, a zatim i Pakoštane i dmaršovale za Tijesno, odakle su brodovima prebačene u Šibenik. Ujutro 31. oktobra u Zadar je ušao Zadarski partizanski ired. On je, zajedno s narodnooslobodilačkim odborom i komandnm mesta, koji su radili na oslobođenoj teritoriji, preduzeo mere a uspostavljanje normalnog života u gradu.⁴⁻ Da bi što pre redio prilike u Zadru, u kome su se osećali duboki tragovi higogodišnje fašističke okupacije, i koji je bio, gotovo sav, raren od strane anglo-američke avijacije,^{4"} Slab 19. divizije «tavio je (verovatno 3. novembra) Slab Grupe severnodalmanskih odreda za novu komandu mesta Zadar.⁴⁴

Po povlačenju iz Zadra, 31. oktobra su Slab 891. puka 1. bataljonom ovoga puka i 1. bataljonom 892. puka prebačeni Šibenika u Knin i stavljeni pod komandu Slaba 373. legio-

**Povodom oslobođenja Zadra Stab 19. divizije uputio je lele-
•inie vrhovnom komandantu NOV i POJ maršalu Josipu Brozu Titu
Glavnom Stabu Hrvatske. U prvom telegramu je. pored ostalog, re-
no: »Ovaj drevni grad koji je kroz historiju bio paljen, prodavan i
•divan, koji je kao moneta za potkusurivanje za račun latinskog za-
•a... bio prodavan, sada je oslobođen i prisajedinjen Federalnoj
;rvatskoj u sastavu Demokratske Federativne Jugoslavije ... Pozdrav-
io Vas. naš dragi Vrhovni komandante Maršale, i obećavamo i spre-
mi smo da nastavimo djelo do oslobođenja svih naših naroda i naše
koja su stenjala u ropstvu pod tuđinom van granica stare Jugo-
•tfe*.** (Arhiv VII, k. 523. br. reg. 11—18 2).

⁴⁸ Zadar je i 31. oktobra u 12 časova bombardovalo šest britan-
na aviona. Tom prilikom su porušene dve kasarne i električna cen-
i učinjena je znatna materijalna šteta. Poginula su -1 i ranjeno je
Partizanu (Arhiv VII, k. 28, br. reg. Z (>1—10: Depeša Štaba 8. kor-
•Sa od 30.XI 1941, upućena Vrhovnom štabu NOV i POJ.

⁴⁴ Arhiv VII. k. 52, br. reg. 11—16/2: Depeša Štaba 19. divizije
ptt 1944, upućena Stabu 8. korpusa.

narske divizije, osim 4. čete 891. puka koja je zadržana u D^J nišu. Istovremeno je u Drniš prebačen i Štab 892. puka, k^v se povukao iz Splita, a pukovnik Miler postavljen za komajf danta odseka Šibenik — Drniš. Za pojačanje odbrane Drniš[»] u selu Žitnicu je zadržana 8. četa 892. puka a u selu Mioči[^] 3. bataljon 891. puka. Ustaške snage povučene sa šire **prosto**rije Splita stigle su još 27. oktobra u Drniš, odakle su odmah produžile za Knin, a 581. i 583. mornarički streljački bataljon su 29.30-og prebačeni u Drniš, razmešteni u njegovoj široj okolini i stavljeni pod komandu 264. divizije.

Neposredno pred napad, 1. novembra, u rejonu Šibenika su se zatekle sledeće snage neprijatelja: 893. puk s 1. . 2. bataljom, 2. bataljon 892. puka, 4. i 7. baterija 264. artiljerijskog puka, 582. mornarički streljački bataljon, 2. četa Bataljona obalskih lovaca »Brandenburg«, dve baterije 540. mornaričkog obalskog divizionu i manji delovi 3. divizionu 944. obalskog artiljerijskog puka kopnene vojske. Sve ove snage obrazovale su Borbeni grupu »Alerman«, pod komandom majora Alermana (Allermann), komandanta odseka Šibenik i komandanta 893. puka.⁴⁵ U zahvatu komunikacije Šibenik — Drniš, u selima Lozovcu, Konjevratama i Žitnicu, nalazile su s jedinice Dinarske četničke oblasti a u selima Sedramiču i Unešću ustaška milicija.

Odbrana neprijatelja bila je organizovana na visovima Ljubljanj — Oblič (k. 237) — Kamenar (k. 257) — Slizel - k. 183 — Gvozdovac (tt 222) koji se protežu u jednoj liniji od zaliva Morine na severozapad, 1 do 2 km od obale Pored toga što je samo zemljište pružalo povoljne uslove za ocibranu, neprijatelj je bio izgradio i veliki broj fortifikacijskih objekata (bunkera, žičanih prepreka i si.) kako na spoljnoj Uniji odbrane tako i u samom gradu. Uređaje u luci i druga postrojenja on je bio pripremio za razaranje. Odbrana je imala . vojih slabosti: u prvom redu, što nije imala dubine u slučaju pada sa istoka; što nije posednuta kosa Trtar, koja sa seve; stoka i istoka, na udaljenju 5 — 6 km, zatvara prilaze Šibeniku; i najzad, što je postojala mogućnost da se preseče odstupnica ka Drnišu, ovo tim pre što je Šibenik (pored Obrovca) u to vreme bio jedino mesto na obali na području Dalmacije u kom s i **se** još nalazile nemačke okupatorske snage, vezane za Drniš sam[»] nom komunikacijom.

Na osnovu procene situacije, Štab 26. divizije je 31 f¹¹ tobra, po završenoj koncentraciji snaga, izdao zapovesl na¹¹

« Arhiv vri, k. 15 A. br. reg. 6/1: Major AUermann, Kan Grup-
penführer, O. U. den 19.11.1944. Gefechtsbericht über den Ein 111
die Kämpfe im Raum Šibenik — Drnis in der Zeit v. 1.11—3.11 il¹¹»

U oslobodenom Zadru

pad na neprijatelja u rejonu Šibenika i odredio sledeće zadatke potčinjenim jedinicama:

— 11. brigada, ojačana 2. baterijom Protivkolskog diviziona, da iz rejona Koprno izbije na komunikaciju Drniš — Šibenik, na odseku Pakovo Selo — Konjevrate, u cilju izviđanja i obezbedenja od Drniša, s tim da jednim bataljonom zatvori komunikaciju Drniš — Trogir i preko Moseća uhvati vezu sa delovima 20. divizije na području Petrova polja;

— 12. brigada, ojačana 1. baterijom 2. brdskog i 3. baterijom Protivkolskog diviziona, da napada pravcem V. glava (tt 544) — Ravni gaj (k. 426) — Orlovača (ti. 496) — Debeljak (k. 344), preseče komunikaciju Drniš — Šibenik u rejonu Debeljaka i, pošto se delom snaga obezbedi od Skradina, sadejstvuje sa severa s 1. brigadom u ovladavanju Šibenikom, a potom zauzme Skradin;

— 1. brigada da napada pravcem Vrpolje — Šibenik i zauzme Šibenik;

— 1. tenkovska brigada (polubrigada) da jednom četom tenkova podržava napad 1. brigade a drugom četom dejstvuje pravcem Vrpolje — Danilo Kraljice — Dubrava u cilju obuhvata Šibenika sa istoka;

— divizijska artiljerijska grupa (dve brdske i jedna haubička baterija) da s vatrenih položaja u rejonu sela Danilo Biranj podržava napad 1. brigade, a eventualno i napad 12. brigade;

— Inženjerijski bataljon da osposobi za saobraćaj cestu Prapatnica — Prgomet — Unešić — Drniš do položaja koji će posesti jedinice 12. brigade, s tim da ispred njih postavi minske prepreke;

— 3. prekomorska brigada da obrazuje divizijsku rezervu u rejonu Slivno — Danilo Kraljice, u gotovosti za dejstvo prema potrebi;

— pozadinske jedinice i ustanove biće u rejonu Trogir — Prapatnica.

Štab divizije kretaće se na pravcu napada 1. brigade.

Početak napada: 2. novembra u 6 časova. Ako bi se neprijatelj na pojedinim sektorima počeo ranije izvlačiti, štabovi brigada su mogli samoinicijativno dejstvovati. Štab Artiljerijske grupe 8. korpusa zadržao je 1. brdski divizion u artiljerijskoj rezervi u rejonu Boraje. Pored ostalog, bila je predviđena i podrška britanskog vazduhoplovstva.¹

¹ Arhiv v.n. k. 1100. br. reg. 20 3: Zapovest Štaba 26. divizije od 31.X 1944. za napad na Šibenik.

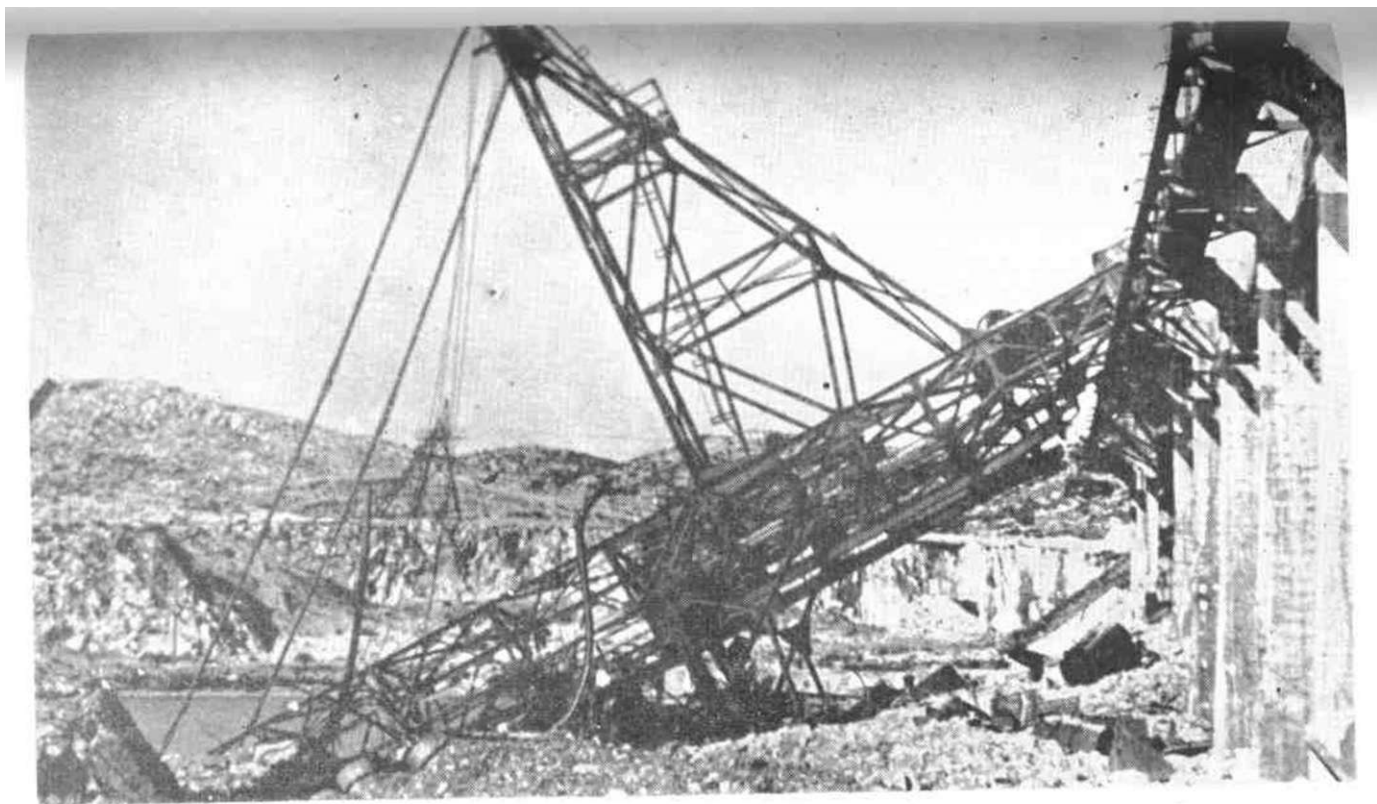
Namera je Štaba 26. divizije bila da se neprijatelj, pošto mu se preseče odstupnica prema Drnišu, potpuno okruži i uništi, za što su u datoj situaciji postojali realni izgledi. XJveće posle izdavanja zapovesti za napad, Stab divizije dobio je ojj Štaba 8. korpusa depešu sledeće sadržine: obaveštavajući da se neprijatelj iz Zadra povukao ka Šibeniku, on ga upozorava da prilikom predstojećeg napada bude oprezan, da dobro proceni situaciju i primeni najcelishodniji manevar, da uništava slabije osiguravajuće delove, da neprijatelja ne zbije u grad da bi ga u njemu uništio, što bi zahtevalo mnogo žrtava, nego da u_a, dozvolivši mu da kolonom krene ka Drnišu, uništi bočnim napadom na otvorenom polju.⁴⁷

U toku dana i noći 1. novembra jedinice 26. divizije, sa ojačanjima, vršile su pripreme za predstojeći napad. Posle IOČ-nog marša od sela Koprno 11. brigada je u zoru izbila na liniju Sedramić — Parati — Pakovo Selo (na komunikaciju Drniš — Šibenik) — okuka puta kod sela Konjevrate, dok je jedan bataljon zadržala u brigadnoj rezervi u rejonu sela Mirlović Zagore. Levo od 11. brigade, nastupajući od sela Biranj grebenom Trtara, 12. brigada je oko pola noći izbila na komunikaciju Drniš — Šibenik i, sa tri bataljona frontom prema Šibeniku, posela liniju Debeljak (k. 344) — Orlovača (tt 496 i k. 440) i opkolila četnike u Lozovcu; dok je jedan bataljon zadržala u brigadnoj rezervi. Oko 2 časa na njenu zasedu kod žaseoka Lišćarice naišla je od Šibenika jedna kolona od 15 kamiona s nemačkim vojnicima. Kolona je bila potpuno uništena, poginulo je oko 15 nemačkih vojnika. Kad je svanulo, delov: 12. brigade uz podršku tenkova, razbili su četnike u Konjevra' ma.

Očekujući napad 26. divizije, komandant Borbene grupe »Alerman« nastojao je da obezbedi put za Drniš i izbegne eventualno odsecanje i uništenje snaga u Šibeniku. Stoga je on u toku noći 1/2. novembra povukao ojačani 2. bataljon 892. puka iz Vrpolja u rejon Lišćarica — Gatara (oko 4 km severoistočno od Šibenika) sa zadatkom da delom snaga posedne k. '14. Debeljak (k. 344) i k. 144 i na toj liniji obezbedi izvlačenje za Drniš. Međutim, to su onemogućili delovi 12. brigade koji su već bili poseli pomenute objekte. Pored pomeranja 2 bataljona 892. puka, nemački komandant je izvršio izvesna pomeranja manjih jedinica u rejonu Šibenika, kako bi imao prikupljenije snage, dok je 2. četa bataljona obalskih lovaca Bi Alденбург« 1. novembra otplovila iz Šibenika ka severu.

Pošto je neprijatelj napustio Vrpolje, 1. brigada (oja'ana 1. bataljonom 3. prekomorske brigade) preduzela je ujutro 2.

« Arhiv VTJ, k. 1100 1, br. reg. IT—33 13. Depeša Štaba B k»rp^a od 31.X 1944.

Porušena lučka postrojenja u Šibeniku koja su razorile nemačke jedinice neposredno pred oslobodenje grada

„ovembra nastupanje u zahvatu komunikacije ka Šibeniku, ali • postavljena na liniji Ljubljanj — kapela Sv. Jure — Ražina (tt 66)> 1^e bila organizovana spoljna odbrana Šibenika. Neprijatelj je pružio vrlo žilav otpor i odbio tri napada. Tek oko :5 časova 1. brigada je uspela da ovlada Ljubljanjom, a nešto kasnije i rejonom oko kapele Sv. Jure. Pred večer, kada se jedan bataljon iz sela Jadrtočca čamcima prebacio preko zaliva Morine, nastavljeno je potiskivanje neprijatelja u pravcu Mandaline, s težištem dejstva na desnom krilu duž grebena Ljubljanj — Kumina (k. 207) — Oblič (k. 237).

Na desnom krilu 26. divizije, 11. brigada je, manjim snagama, vršila pritisak na spolju odbranu Drniša u rejonu Žitnica i, u sadejstvu s Mosorskim i Drniškim odredom, koji su napadali grebenom Moseča u pravcu Drniša, uspešno vezivala neprijatelja u ovom mestu, prisilivši ga da u toku dana, za svoju odbranu, povuče 8. četu 891. puka iz Širitovaca. Za to vreme je 12. brigada odbila napad neprijatelja od Šibenika na Debeljak, zauzela fabriku u Lozovcu i manjim delom snaga blokirala nemačku posadu iznad serpentina jugoistočno od Skradina.

Izbijanjem 11. i 12. brigade na komunikaciju Drniš — Šibenik bile su okružene nemačke snage u rejonu Šibenika. Da bi otvorio put za Drniš, komandant Borbene grupe »Alerman« preduzeo je, po naređenju Štaba 264. divizije, napad od Gatara na k. 334, Debeljak (k. 344) i k. 144, ali su taj napad odbili delovi 12. brigade, čime se položaj nemačkih jedinica u rejonu Šibenik još više pogoršao. Zbog toga je Štab 264. divizije zatražio od Štaba 15. brdskog armijskog korpusa odobrenje da se Borbena grupa »Alerman« noću 2/3. novembra probije ka Drnišu;⁴⁸ istovremeno je u Drnišu formirao borbenu grupu, jačine dve čete, sa zadatkom da preduzme napad u pravcu Šibenika i pruži pomoć tamošnjim snagama prilikom njihovog probijanja ka Drnišu. Međutim, pošto su Mosorski i Drniški odred bili zauzeli severozapadne visove Moseča i zapretili da upadnu u Drniš, ta grupa je angažovana protiv njih. Tako je otpala mogućnost da se Borbenoj grupi »Alerman« pruži pomoć iz Drniša.

Za to vreme je u Šibeniku komandant te borbene grupe • vršio pripreme za proboj. Iz rejona Vodice — Martinska povu- čena je u Šibenik 3. četa 893. puka. Razorena su oruđa obalskih baterija na otoku Zlarinu i kod Luše, a njihovo ljudstvo je po- ! vučeno u Šibenik i. kao četa, uključeno u 582. mornarički stre-

◀* Štab 15. brdskog armijskog korpusa morao je odobrenje za napuštanje Šibenika tražiti od Štaba 2. oklopne armije. Tek pošto ga je dobio, on je 2. novembra u 16,15 časova naredio Štabu 264. divizije da se Borbena grupa Alerman- probije ka Drnišu.

ljački bataljon. Ulaz u Šibensku luku i sva skladišta materijal i municije bili su minirani. U luci je potopljeno 5 brodova³ oko ponoći je razoren veći deo luke, dok su пристаниште i uređai u Mandabili bili razoreni još prethodnog dana. 1

U toku 2. novembra u pravcu Šibenika je jedino napadala 1. brigada, i to frontalno u zahvatu komunikacije Vrpolje — Šibenik. Postavivši jaku zaštitnicu na ovome pravcu, nemačke snage su uspele da uspore njeno nadiranje. U datoj situaciji najteže je bilo napadati na Šibenik tim pravcem, zato što je on bio dug i što je na njemu trebalo savladati niz veoma jakih utvrđenja.

Uveče je komandant Borbene grupe »Alerman*« prikupio snage na komunikaciji Šibenik — Gatara i obrazovao borbeni poredak za proboj. U grupu za proboj su određene dve čete pešadije i dve baterije artiljerije, a u zaštitnicu — do Gatara četiri a odatle dve čete pešadije, ojačane s nešto artiljerije i inžinjerije. Iako je početak proboja bio predviđen za 24 časa, formiranje borbenog poretka bilo je završeno tek oko 3 časa 3. novembra, kada je otpočela da pada veoma jaka kiša, što je još za jedan čas odgodilo početak proboja. Za to vreme, potiskujući nemačke zaštitne jedinice, delovi 1. brigade su, oko ponoći, izbili u Mandalinu i, oko 3 časa, u Šibenik.

Oko 4 časa je Borbena grupa »Alerman« krenula u proboj pravcem Gatara — Debeljak (k. 344) — Konjevrate, s ciljem da se u zahvatu komunikacije probije u Drniš. Raspoređena na položaju k. 144 — Debeljak (k. 344) — k. 334, 12. brigada se odlučno suprotstavila napadu neprijatelja, s namerom da mu onemogući proboj iz Šibenika. No i pored uporne odbrane, neprijatelj je oko 6,25 časova uspeo da ovlada pomenutim položajem. U međuvremenu se u rejon Gatara probila nemačka posada (40 vojnika) koja se nalazila iznad serpentina jugoistočno od Skradina.⁴⁹ Angažujući rezervu (jedan bataljon) 12. brigada je uspela da povrati k. 334. Ipak, ona nije mogla sprečiti nadiranje neprijatelja, koji se do 11,30 časova, uz osetne gubitke, probio kroz njen raspored, uništio jedan tenk i izbio čelom do zaseoka Mandića. Dva tenka upućena cestom od Konjevrate ka Mandiću, da zaustave njegovo dalje prodiranje, neprijatelj je lako uništio i nastavio da nadire, tako da je ko 13,30 časova izbio čelom do crkve Sv. Dimitrije (k. 188).

Za to vreme, dok je 12. brigada sprečavala prodor neprijatelja, 1. brigada je, ovladavši Šibenikom, napala zaštitnicu Borbene grupe »Alerman«. Jedan bataljon je napadao preko zaselaka Juras i Mihaljević ka Debeljaku (k. 344) a drugi bataljon u zahvatu komunikacije Šibenik — Gatara. Ostali bataljoni su

¹⁰ To je, u stvari, posada koja je 30. oktobra pod pritiskom jedinica 19. divizije, napustila Skradin i zadržala se u pomenutom rejonu

zadržani u Šibeniku. Iako je trpeo osetne gubitke, neprijatelj se nispeo da uspori nastupanje ovih bataljona i da uništi dva bataljona. Najžešće su borbe vođene u rejonu Debeljak (k. 344).⁵⁰

Da bi ipak sprečio prodor Borbene grupe »Alerman« u Drniš, Stab 26. divizije je oko 13,30 časova uveo iz rezerve u borbu 3. prekomorsku brigadu. Dva bataljona ove brigade, uz podršku 1. brdskog divizionu i jedne čete tenkova, napala su s istoka u bok kolonu neprijatelja duž komunikacije od Konjevata do crkve Sv. Dimitrije. Pritešnjena na uskom prostoru u zahvatu komunikacije, od 3. prekomorske i 12. brigade s bokova i od 1. brigade sa začelja, Borbena grupa »Alerman« je, u žestokoj borbi, bila razbijena. Njeni ostaci su se uporno probijali ka Drnišu. Na delu komunikacije od Pakova Sela do Kašića dočekali su ih dva bataljona 11. brigade, ali prilično neorganizovano. tako da su oni, zahvaljujući tome, uspeli da se oko 20 časova probiju u Drniš, a pojedine grupice su pristizale u toku cele noći.⁵¹ Od čitave Borbene grupe »Alerman« u Drniš se probilo oko 300 vojnika sa oko 20 vozila. Pored toga, razbijene su sve četničke snage i ustaška milicija u rejonu Drniš — Šibenik — Koprno. Ukupni gubici 26. divizije nisu se mogli ustanoviti.⁵²

Posle izvlačenja ostataka Borbene grupe »Alerman« iz Šibenika 264. divizija je bila prisiljena da brzo evakuše Drniš iako neposredno na samo mesto nije usledio napad delova 26. divizije. Ocenivši situaciju, Stab 264. divizije došao je do zaključka da 8. korpus NOVJ prebacuje snage u rejon severo istočno od Drniša da bi, posle obilaznog manevra, napador

M Arhiv VII, k. 1102, br. reg. 20 4: Operativni izveštaj Štaba dalmatinske proleterske brigade od 6.XI 1944, upućen Stabu 26 diviziji

⁵¹ Lučki komandant Šibenika, kapetan korvete Oto Kulavic, svom izveštaju od 7.XI 1944. o borbama prilikom probijanja iz Šibenika za Drniš, zapisao je, pored ostalog, sledeće. ... Kada je svanulo (3. X kolona je bila svega nekoliko kilometara udaljena od Šibenika, počeo je jača mitraljeska vatra sa okolnih visova, a utvrđeno je prisustvo teičkova spređa i na začelju. Neprijateljski pritisak postajao je sve jač Spređa se mučno, stopu po stopu, morao probijati put, kolona je mora da stoji u neprijateljskoj vatri, a na zaštitnicu je vršen sve jači pritisak... U ovom vremenu došlo je do opasnih situacija, naročito kada neprijatelj počeo da upotrebljava minobacače... Gubici su već ovog vremena bili znatni, lekari i bolničari imali su mnogo posla Borbeni moral pobočnica i zaštitnica vidno je opao. vojnici su se obično odmah po otvaranju vatre, povlačili i tražili zaklon... Čitava slika se mijalala je sve više izgleda neuredne, bežeće gomile zahvaćene paljkom...« (Arhiv VII, mikrofilm London 2. sn. 388—392: Kor. Kapt. O G. Kulavicz, Hafenkommendant Šibenik. Bericht über die Räumungs und Sperrmassnahmen vom 2.11.44. sowie über die anschliessende Abtzbewegung. Knin, an 7. novembre 1944.

⁵² Arhiv VII, k. 519, br. reg. 8/1: Operativni izveštaj Štaba divizije za period septembar — oktobar — 15. novembar 1944, br. 78 17.XI, upućen Štabu 8. korpUSA.

sa istoka presekao put Drniš — Knin. Na ovakav zaključak neprijatelja je navela činjenica što je baš u to vreme iz rejon Vrljke napadala 20. divizija nastojeći da izbjije u rejon Kosova i preseče odstupnicu iz Drniša za Knin. Po naređenju Štaba 15. armijskog korpusa, Štab 264. divizije je uveče 4. novembra svoje delove iz Drniša povukao na novu liniju odbrane: Promina — k. 360 — Borkuša (tt 551) — Gradina (k. 511), ostavivši 8. četu 892. puka u rejonu Siverića a 4. i 8. četu 891. puka kod Miočića kao borbena osiguranje. Tom prilikom neprijatelj je porušio most preko Cikole da bi usporio nadiranje 26. divizije.

Dok je Štab 264. divizije pripremao evakuaciju Dr iša i nastojao da organizuje odbranu u širem rejonu Knina, Štab 26. divizije je sređivao jedinice i pripremao ih za nastavlja: > dejstva u pravcu Drniša. U ovom je bilo dosta sporosti, što je omogućilo da se nemačke snage iz Drniša izvuku bez ikakvih smetnji. U napušteni Drniš su 4/5. novembra ušli 11. brigada i Drniški i Mosorski odred. Sutradan je ova brigada preduzela nastupanje u zahvatu komunikacije ka Kosovu i, u brzom nalletu, potisla osiguravajuće delove neprijatelja iz Siverića i tom prilikom spasla od rušenja rudnik uglja i električnu centralu iako su bili pripremljeni za razaranje. Istovremeno je 8. brigada 20. divizije razbila delove neprijatelja u Miočiću, nakon čea je sa njom uspostavljena veza. U težnji da što dublje prodru u pravcu Kosova, delovi 11. brigade su 6 7-og zauzeli Borkušu (tt 551), na kojoj se branila 5. četa dopunskog bataljona 2 • divizije, ali su protivnapadom 4. i 8. čete 891. puka bili zbačem. Dok je 11. brigada vodila borbe severoistočno od Drniša, Štab 26. divizije prebacio je 12. i 3. brigadu u rejon Drniša, dok je 1. brigadu zadržao u Šibeniku, gde je u njen sastav ušao Sibensko-trogirski odred kao njen 5. bataljon.⁸³

U borbama za oslobodenje Šibenika 26. divizija je postigla značajan uspeh: onemogućila plansko povlačenje Borbene grul

Alerman« i nanela joj veoma teške gubitke. Pa ipak, stiče se utisak da je uspeh mogao biti još potpuniji da su pojedine jedinice te divizije bile bolje angažovane, da je između njih postojali čvršće sadejstvo, da nisu bile suviše razvučene. I pored takti - kih propusta, ljudstvo 26. divizije se borilo s velikim poletom i upornošću, što je, pored ostalog, i najviše doprinelo postignutoj pobedi.

Nadirući u zahvatu komunikacije Vrpolje — Šibenik. ! brigada je uporno nastojala da frontalnim napadom prodre !

⁸³ Kog je dana rasformiran Sibensko-trogirski odred nije se m - glo tačno ustanoviti. U Operacijskom dnevniku 1. dalmatinske proleterske brigade pod 9. novembrom se, pored ostalog, kaže: -Pred nekoliko dana u naš sastav je došao Sibensko-trogirski odred koji sada po- kao naš 5. bataljon...« (Arhiv VII, k. 1102, br. reg. 4 10). To »pred nekoliko dana« bilo je, najverovatnije, oko 5.XI 1944.

jibenik iako je bilo uslova za primenu obuhvatnog manevra ,reko Dubrave. Bilo bi, verovatno, bolje da su na ovom pravcu g fronta angažovane slabije snage samo u cilju vezivanja neprijatelja a da je glavnina, primenom obuhvatnog manevra, „korištena za bočni napad sa jugoistoka i istoka u pravcu Manjaline i Šibenika. U tom pogledu, angažovanje jednog bataljona oravcem Jadrtovac — Ražina (tt 66) — Mandalina nimalo nije jilo ceishodno.

Posle izbijanja na komunikaciju Šibenik — Di-niš i pojedanja položaja na liniji k. 144 — Debeljak (k. 344) — k. 334, jao i razbijanja četnika u rejonu Konjevrate — Lozovac, 12. origada je ostala u stavu iščekivanja, čime je u stvari omogućila da se Borbena grupa »Alerman« nesmetano prikupi na putu Šibenik — Gatara i preduzme organizovan napad u cilju proboja. Verovatno bi uspeh bio bolji da je 12. brigada deo snaga zadržala na Debeljaku a glavnim snagama ofanzivno dejstvovala u pravcu Šibenika, kako joj je to i bilo naređeno divizijskom zapovešću.

U toku borbi 11. brigada je glavnu pažnju obratila razbijanju ustaške milicije, i za to angažovala jače snage, kao i obezbeđenju sa pravca Drniša. Da je na vreme bila obaveštena o proboju neprijatelja iz Šibenika i da se odlučnije angažovala, ona bi, verovatno, mogla dotući razbijene neprijateljske grupe. tim pre što neprijatelj u Drnišu nije bio aktivan. Propust je učinjen i u tome što su u odlučujućem momentu, kad se neprijatelj već bio probio do Konjevrate. gde je i palo rešenje borbe, za napad u bok kolone neprijatelja angažovana samo dva bataljona iz rezerve umesto da je u borbu bila uvedena cela 3. prekomorska brigada, koja se nalazila u divizijskoj rezervi. Pored rezerve, ni partizanski odredi nisu iskorišćeni.

Zbog nedovoljnog iskustva i neraščišćene nadležnosti u ROgledu komandovanja³⁴ nije bilo ostvareno dobro sadejstvo pešadije, artiljerije i tenkova, što je dovelo do nepotrebnih gubitaka, naročito u tenkovima (neprijatelj je uništio 5 tenkova). Upotreba rodova — artiljerije i tenkova — nije bila naj-

⁴⁴ Da bi se otklonili razni nesporazumi oko kompetencije u pogledu naređivanja Stabu 1. tenkovske brigade. Vrhovni štab je 5. novembra, na predlog Štaba 8. korpusa, stavio pod njegovu komandu deo 1. tenkovske brigade koji je do tada dejstvovao pod komandom Štaba divizije, dok je drugi deo, koji se iskrcao kod Dubrovnika, stavljen PHvremcno pod komandu Štaba 2. korpusa NOVJ. (Arhiv VII. k. 923, br. reg. 122: Depeša Vrhovnog štaba 8. korpusa). U to vreme je Stab V korpusa preuzeo neposrednu komandu i nad Artiljerijskom grupom, koja je do tada dejstvovala takođe pod komandom Štaba 2. divizije [Arhiv VII, k. 519, br. reg. 7 1: Opšti mesečni izveštaj Štaba 26. divizije * 77 od 17.XI 1944].

celishodnija. Jedinice Artiljerijske grupe i 1. tenkovske brigade bile su tako razvučene da nisu mogle doći do punog izražaja. Pa ipak, pomenute taktičke i druge greške i propusti ni u kom slučaju ne mogu umanjiti značaj pobeđe 26. divizije nad Borbenom grupom »Alerman«.

2. Oslobođenje Vrlike

Iskoristivši kraći predah posle uništenja ustaško-domobranske Borbene grupe »Cetina« kod Dicma, Stab 20. divizije je odmorio i popunio svoje jedinice, pripremajući ih za napad na neprijatelja u širem rejonu Vrlike, kako je to bilo planom predviđeno za drugu etapu operacije.

U Vrlici i Maovicama nalazili su se 3. bataljon 383. puka i jedan divizion artiljerije 373. legionarske divizije. Kad je, posle oslobođenja Sinja, ovim snagama zapretila neposredna opasnost, u Vrliku je, radi pojačanja, sa područja Zrmanje prebačen 1. bataljon 383. puka.⁵³ Pored legionara, u Vrlici i selima Ježeviću, Vinaliću i Kijevu bio je raspoređen 3. bataljon 7. ustaške brigade, a u selima Otišiću, Kanjanima, Podosoju, Civljanima i Cetini raspoređeni su delovi Dinarske četničke oblasti (Cetinska brigada i dr.). Ove snage predstavljale su bočno obezbeđenje komunikacije Drniš — Knin i samog Knina. Njih je bilo nužno razbiti da bi se s istoka ugrozila pomenuta komunikacija i izbilo neposredno pred Knin. S obzirom na vojno-političku situaciju u rejonu Šibenik — Knin, kao i na odnos snaga, postojali su u to vreme realni izgledi na uspeh.

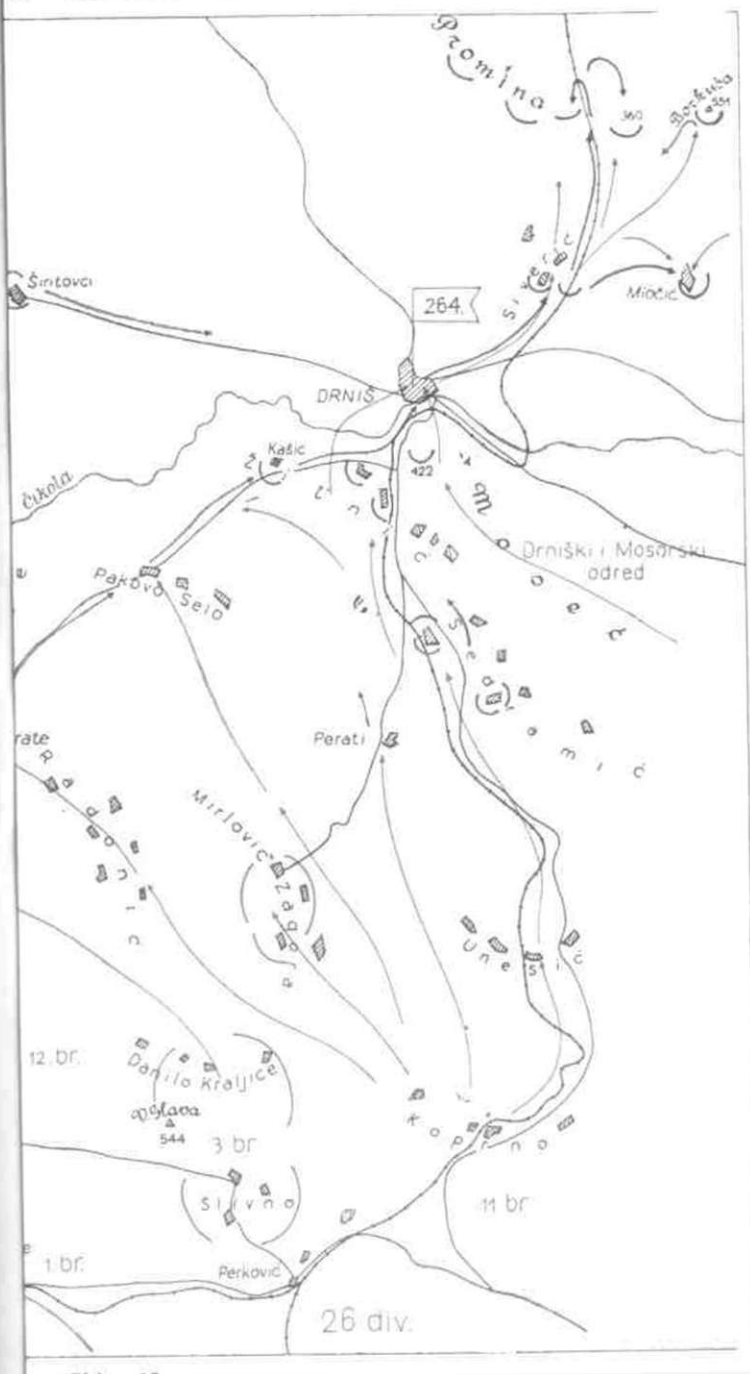
Pošto je završio pregrupaciju jedinica i druge pripreme. Stab 20. divizije izdao je 31. oktobra zapovest za napad na neprijatelja u rejonu Vrlike. Tom zapovešću jedinice su dobile sledeće zadatke:

— Dinarski i Vrlički odred, napadom iz rejona Bračev Dolac — Cubrice, da ovladaju selima Koljanima, Garjakom. Ježevićem, Vinalićem i Cetinom, a potom produže napad pravcem Glavaš — Kosa — Ošljak — Pleševica (tt 1125);

— 9. brigada, napadom od Maljkova, da oslobodi sela Otišić i Podosoje, a potom, nastupajući preko sela Vinalića, Kosora i Civljana, sadejstvuje s 10. brigadom u ovladavanju Kijevom;

⁵³ Taj bataljon prebačen je u Vrliku između 28. i 31. oktobra 1944. i raspoređen na sledeći način: Stab bataljona i 4. četa u Vrlici, 1. četa u Katićima, 2. četa u Kosorama i 3. četa u Garjaku. Kako je bio raspoređen 3. bataljon toga puka nije se moglo ustanoviti. (F. Schräml navedeno delo, 206).

SRBENE GRUPE »ALERMAN« U REJONU
 DRNIŠK — KONJEVRATE

— 10. brigada, ojačana brdskom baterijom, da zauzme ponje Maovice, a zatim, obilazeći Vrliku sa zapada i nastupa li u pravcu Kozjaka, prisili neprijatelja na izvlačenje iz Vrlike i, posle posjedanja Kozjaka, u sadejstvu s 9. brigadom, zauzme Kijevo;

•— 8. brigada da zauzme sela Gornje Maovice i Štikovo J Kunicom (tt 1101) i Maglajem (k. 1070) i spreči eventualnu intervenciju neprijatelja od Drniša, a potom nastoji da ovlada selima istočno od komunikacije Drniš — Knin, od Kanjana do Orlića;

— Mosorski i Drniški odred da, pritiskom od Moseća i Sedramića, vezuju neprijatelja u rejonu Drniš — Zitnič, da bi mu onemogućili intervenciju u pravcu Šibenika ili Vrlike.

Napad su imale podržavati dve baterije haubica 100 mm (jedna na motornu a druga na zaprežnu vuču) sa više uzastopnih položaja od Maljkova do Vrlike. Za komandno mesto Štaba divizije bio je predviđen rejon k. 416 (1 km severoistočno od Maljkova), Trebalo je da napad 9. brigade i Dinarskog i Vrličkog odreda počne 31. oktobra, u 22 časa, da bi ove snage u toku noći zauzele sela Otišić, Koljane i Ježević i stvorile uslove za uvođenje u borbu ostalih jedinica, čiji je napad na neprijatelja u rejonu Maovice — Vrlika imao otpočeti 1. novembra u 5,30 časova.⁵⁰

Štab 20. divizije odlučio se na frontalni napad. Primena takvog oblika manevra, u datoj situaciji, nije bila najcelishodnija, jer je vodila frontalnom potiskivanju neprijatelja, a ne njegovom uništavanju. Verovatno bi bilo bolje da je Štab 20. divizije išao za tim da neprijatelja opkoli i uništi, tim pre sto je primenom takvog manevra postigao odlične rezultate u rejonu Sinj — Dicmo.

Kao što je bilo predviđeno, 9. brigada je uveče 31. oktobra napala četnike u Otišiću i u toku noći zauzela celo ivo selo i Mačiju gredu (tt 680). Međutim, sva njena nastojanja da ovlada i Katićima. kod mosta na Cetini, ostala su bez uspeha. Ujutro, kada su u napad prešle i 10. i 8. brigada, 9. brigada je jednim bataljonom blokirala 1. četvu 1. bataljona 383. Puka u Katićima a glavnim snagama produžila nadiranje ka Kosorama. U toku dana ona je ovladala selima Podosojem. Garjakom i Vinalićem i izbila pred Kosore, obišavši sa istoka Vrliku. Za to vreme je 10. brigada, posle uporne borbe, uz sa-
•lejštvu dela snaga 9. brigade, zauzela Golo brdo (k. 760) i Donje Maovice i glavnim snagama produžila nadiranje u pravcu Koz-

⁵⁰ Arhiv VIT. k. 1029, br. reg. 3—1 I: Zapovest Štaba 20. divizije
o br. 12 za 3) X 19-14.

jaka, dok je 8. brigada zauzela Gornje Maovice." Izbijanjem delova 20. divizije pred Kosore i zauzimanjem Maovica, čim2 je Vrlika bila obuhvaćena sa istoka, juga i zapada, snage neprijatelja su bile prisiljene da napuste Vrliku i da se povuku na sever. U napušteno mesto ušli su, od Golog brda i Podosoja delovi 10. i 9. brigade.

Uveče je 9. brigada napala ustaše i legionare u Kosorama, ali su oni pružili vrlo žilav otpor i odbili napad. Brigada je U toku noći nekoliko puta ponovila napad, ali bez uspeha. Tek pošto se, u toku noći, opkoljena četa probila iz Katića, preko Garjaka, u Kosore, neprijatelj je odavde, pod zaštitom mraka odstupio ka Kijevu. Goneći ga, 9. brigada je izbila na liniju Runjevica (tt 515) — Goleta (k. 627), jugoistočno od Kijeva.

Sutradan, 2. novembra, u svanuće, neprijatelj je iz Kijeva izvršio protivnapad i odbacio 9. brigadu sa Runjevice (tt 515) i Goleti (k. 627) ka Civljanima. Ona ga je zatim, kad joj je pristigao bataljon koji je bio držao u blokadi onu četvu u Katićima, odbacila ka Kijevu i zauzela ranije položaje. Kako su jedinice bile zamorene, Stab brigade je, od Runjevice i Goleti. po jednu četvu uputio iz tri bataljona ka Kijevu sa zadatkom da vrše pritisak na neprijatelja. Za to vreme je 10. brigada izbila na najviši vrh Kozjaka (Bat, tt 1207), dok je 8. brigada zauzela Kuniću (tt 1101), Maglaj (k. 1070) i Štikovo i odbila napad delova 264. divizije koji su od Miočića pokušali da intervenišu u pravcu Vrlike.

Oko 14 časova Stab 20. divizije naredio je 9. brigadi da u toku naredne noći, u sadejstvu s 10. brigadom, zauzme Kijevo. Međutim, neprijatelj se, pod pritiskom pomenutih četa 9. brigade, pred veće povukao iz Kijeva na liniju Sivo brdo — Tutnjevina (k. 712). U toku noći 9. brigada je pokušala da ovlada tim položajem, ali bez uspeha. Ujutro, 3. novembra ona je, uz podršku divizijske artiljerije, ponovila napad i, po-ld dvočasovne borbe, zauzela Sivo brdo (k. 703) i Tutnjevinu (k. 712), a zatim, goneći neprijatelja koji se u panici povukao."¹

s- Arhiv VII. k. 519. br. rog. 21 1: Izveštaj Štaba 20. divizije od 1. XI 1944. upućen Slabu 8. korpusa.

¹ O tome kako je izgledalo to povlačenje ostavio je svedočan vo komandant 1. bataljona 383. puka, kapetan Retih (Kettich), koji je napisao: "Stojim usred ovog haosa i ne mogu da sprečim katastrofu. Prvi put u ovom ratu gubim nerve i urlam kao pas na lancu. Opter- ivnje živaca poslednjih dana bilo je odviše veliko. A sada još i ovo potresno razočarenje što moji ljudi ovako beže. U toku dana je više puta pokušano da se zadrže mase naših jedinica koje su se bez smetnje žurno povlačile 1 da se uspostavi jedna nova linija. Ali četnici, kojih ima miv-3° na ovom prostoru, beže potpuno rastureni i sve povlače za sobom T'-kode se ni naši ljudi prosto ne mogu držati, ovo je prava masovna psihoza protivit koje je čovek bespomoćan«. (F. Sehraml, navedeno del". 207).

Ostaci razbijenih delova nemačke 373. legionarske divizije na putu Vrlika — Knin

ovladala Malom Polačom i izbila na liniju k. 527 — k. 487 — pakovo brdo (k. 644). Da bi sprečio dalje povlačenje, na front je iz Knina stigao zamenik komandanta 373. legionarske divizije, pukovnik Herman (Hermann). Posle toga je odbrana stabilizovana na Oštroj glavici (k. 543). Pokušaj 9. brigade da zauzme ovu glavicu ostao je bez uspeha. Za to vreme, nastupajući od Bata (tt 1207), grebenom Kozjaka, na zapad, 10. brigada je izbila pred Markovac, ali je tu zadržana snažnom vatrom neprijatelja. Jedan bataljon ove brigade sadejstvovao je sa 9. brigadom u ovladavanju Sivim i Pakovim brdom. Nastupanje 8. brigade od Stikova na zapad bilo je zaustavljeno na liniji Riđane — Biočić — Miočić.

Na desnom krilu 20. divizije nastupali su Dinarski i Vrlički odred. Oni su sela Ježević i Cetinu očistili od Četnika, a zatim, ti duhu dobivenog zadatka, nastavili da nadiru ka Pleševici (tt 1125). Iako su četnici pružali slab otpor, odredi su dosta sporo nastupali. Na levom krilu, međutim, Mosorski Drniški odred bili su znatno uporniji. Oni su oslobodili selo Ružić i Kričke, a zatim grebenom Moseća izbili u neposredni blizinu Drniša, gde su pojedini visovi više puta prelazili iz ruku u ruku.

U želji da preseče komunikaciju Knin — Drniš, 20. divizija; je 4. novembra nastavila napade na čitavom frontu. Međutim neprijatelj se tako žilavo branio da se nije mogao postići ni kakav značajniji uspeh. Uz podršku artiljerije, 9. brigada je i toku dana nekoliko puta napadala na Oštru glavicu (k. 543), ali su svi ti napadi odbijeni.⁵⁹ Da bi sprečio dalji prodor 20. divizije ka Kninu, Štab 15. brdskog armijskog korpusa je u rejon Kosova, od četnika koji su odstupali ispred 20. divizije i O' raznih jedinica koje su se izvlačile od Šibenika i Drniša, obrazovao borbenu grupu, sa njom izvršio protivnapad i ovladao zapadnim delom Kozjaka, najvažnijim objektom istočno od komunikacije Knin — Drniš, obezbedivši bok snagama koje su toga dana otpočele da se izvlače iz Drniša. Time je za izvesno vreme zaustavio prodor 20. divizije ka Kninu.

Oslobodivši celu Vrličku krajinu i izbjivši, sa istoka, neposrednu blizinu komunikacije Knin — Drniš, 20. divizija izvršila zadatak predviđen planom za drugu etapu operacije. Međutim, snage neprijatelja u rejonu Vrlike nisu bile potučene. One su se pod borbom povukle i na taj način ojačale jedinici u širem rejonu Knina.

⁵⁹ w Arhiv VII, k. 1032/1, br. reg. 18 3: Operacijski izveštaj Sta 9. brigade, br. 1024, od 18.XI 1944. upućen Stabu 20. divizije.

3. Borbe 19. divizije na komunikaciji Knin — Zrmanja

Iako još nisu bila zauzeta sva neprijateljeva uporišta zapadno od reke Krke, Slab 8. korpusa je 27. oktobra, u duhu piana za drugu etapu operacije, naredio Stabu 19. divizije da sa dve brigade najhitnije izbije na liniju Padene — Zrmanja i preseče odstupnicu jedinicama koje bi se iz Dalmacije povlačile tim pravcem.⁰⁰ A sutradan mu je dao uputstvo o načinu dejstva: dejstvovati elastično, ne nastojati po svaku cenu d; se zauzmu pojedina uporišta neprijatelja, što bi zahtevalo mnugo žrtava za njihovu likvidaciju.¹¹ Kako se u rejonu Ervenika već nalazila 6. brigada, to je Stab 19. divizije, 29. oktobra, prebacio 5. brigadu u Radučić, s ciljem da ove dve brigade angažuje za izvršenje dobijenog zadatka. Na desnoj obali Krke, prema Skradinu i Roškom slapu, ostavljena je 14. brigada r idi aktivne odbrane i radi likvidacije zaostalih četničkih jedinica na toj prostoriji.⁰²

Komunikacija Knin — Zrmanja — Donji Lapac — Bihać bila je u to vreme jedina komunikacija kojom su nemačke snage u rejonu Šibenik — Knin održavale vezu s unutrašnjošću i kojom je vršena evakuacija materijala i trupa iz Dalmacije. Za njeno držanje i obezbeđenje bili su angažovani gotovo cela 373. legionarska divizija⁰³ i delovi Dinarske četničke oblasti pupa Momčila Đujića. planski uklopljeni u sistem obezbeđenja na aj način što su bili istureni u pojedina sela i na značajnije visove oko komunikacije.⁰⁴

Arhiv VII, k. 523, br. reg. 11—10'2: Depeša Štaba 8. korpu i

Arhiv VII, k. 523, br. reg. 11—11 2: Depeša Štaba 8. korpusa od 28 X 19-14.

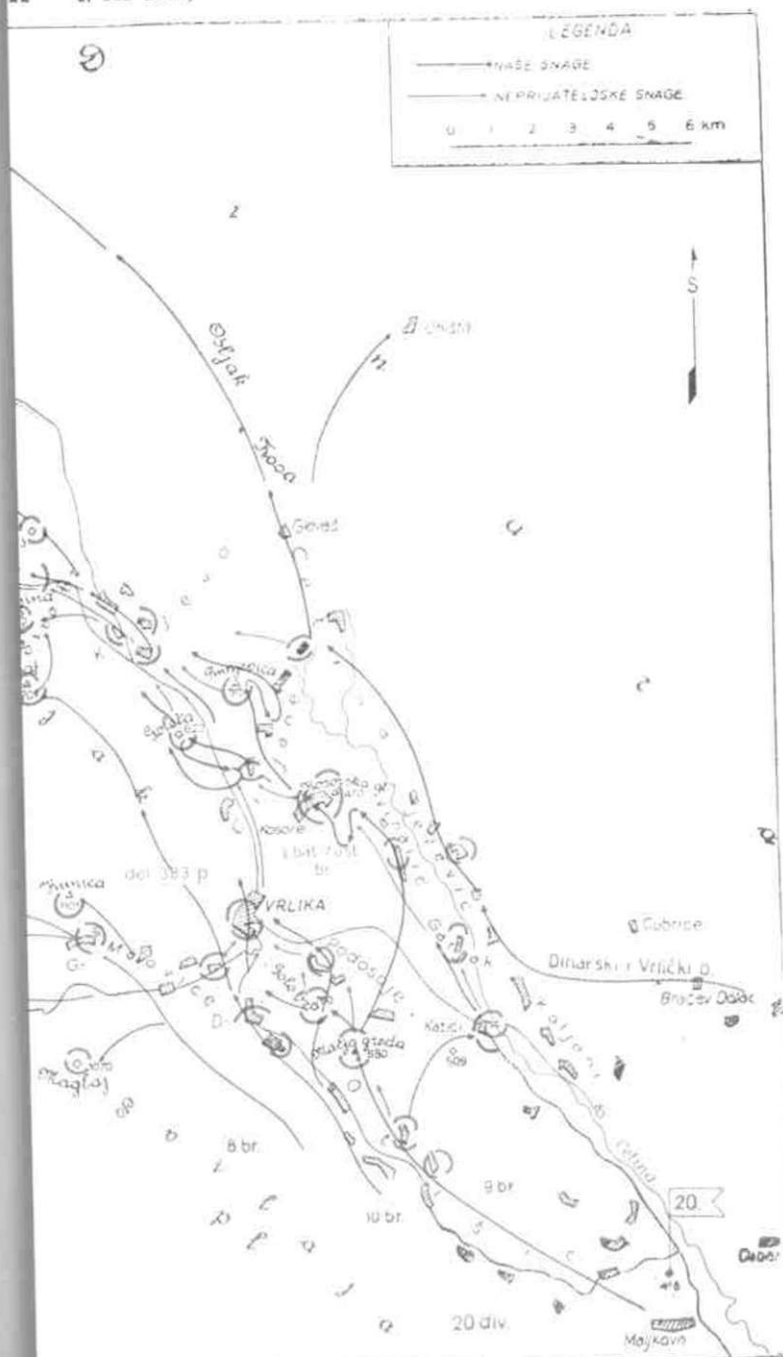
^w U međuvremenu je Stab 8. korpusa bio dobio obaveštenje da su se u rejonu Vodica iskrcale neke britanske jedinice, pa je na psnov.i toga 29. oktobra naredio Stabu 19. divizije da ih najenergičnije napuhne i spreči njihovo spajanje sa četnicima, ustašama i nemačkim jedinicama (Arhiv VII, k. 523, br. reg. 11—11 2), Kako se ubrzo saznalo da je vt : o iskrcavanju netačna, 19. divizija je nastavila da dejstvuje u duhu i - nije primljenog naređenja.

Na delu komunikacije od Knina do Otrića bila su raspored' n i tri bataljona (po jedan iz 383. i 384. puka i Izviđački bataljon), ojat una delovima 373. artiljerijskog puka.

⁶⁴ Vezu sa četnicima Nemci su održavali preko obaveštajnih oficira, a u taktičkom pogledu četničke jedinice su bile potčinjene komandantima bataljona i komandirima četa na čijem su se odseku nalazile. Da bi izbegli razne nesuglasice s vladom Nezavisne Države Hrvatsko. Nemci su četničkim jedinicama dali naziv hrvatske borbene zajedn: •• (Kroatische Kampfgemeinschaften skr. KKG). Sc.radnja s njima > ovom području regulisana je uputstvom Štaba 373. legionarske diviz br. 3614 od 29.V 1944, u kome je, pored ostalog, rečeno:

»Pri daljem umirivanju hrvatskog područja ne može da i* * stane saradnja pravoslavnog stanovništva koje se bori protiv komun - zrna. Stoga naređujem:

BOĐENJE VRLIKE
X — 4. XI 1944)

Skica 16

Da bi nemačkim sagama presekao odstupnicu iz rejonu Šibenik — Knin i sadejstvovao s 20. i 26. divizijom u njihovom uništavanju, Štab 19. divizije je odlučio: da, s osloncem na Srku i Kom (tt 1000), dve brigade i Kninski odred najpre ovladaju rejonom Očestovo — Pađene — Oton — Prevjes (jt. 375) i na taj način u tom rejonu preseku komunikaciju Knin

Zrmanja, a zatim spreče proboj neprijatelja iz Knina na sever, ka Bihaću, kao i intervenciju neprijatelja iz Zrmanje u pravcu Knina. U cilju realizacije te odluke. Štab 19. divizije izdao je 30. oktobra zapovest i potčinjenim jedinicama dao sledeće zadatke:

— 5. brigada da noću 30/31. oktobra iz rejonu Radučića. preko komunikacije Knin — Pađene. prebaci jedan bataljon u Oton sa zadatkom da u sadejstvu s delovima Kninskog odreda ovlada Gradinom i područjem gde se nalazi crkva Sv. Ilija a potom poseдне Medveđak (tt 740) i Martića glavicu (k. 543)* radi obezbeđenja od Zagrovića i radi sadejstva u napadu na Pađene i Očestovo; da jednim bataljonom napadne neprijatelja u Pađenama a jednim se u rejonu Očestova obezbedi od neprijatelja u Kninu;

— 6. brigada, delom snaga obezbedivši levi bok na liniji Kom (tt 1000) — Jagodnik (tt 970), da jednim bataljonom 30/31-og zauzme Prevjes a zatim organizuje odbranu prema Palanci, a jedan bataljon prebaci na levu obalu Zrmanje radi

1. Da bi se izbegli stalni nesporazumi između hrvatskih komandi O četničkim jedinicama, imaju se sve četničke jedinice koje se bore na našoj strani (pravoslavci hrvatskog državljanstva sa lojalnim držanjem prema hrvatskoj državi), preimenovati u hrvatske borbene zajednice (naziv po komandantu).

2. Ove hrvatske borbene zajednice treba da se podele u manje jedinice i potčine nemačkim ili legionarskim trupnim delovima i da se angažuju samo u tesnoj povezanosti i naslonu na ove ...

Glavni zadaci hrvatskih borbenih zajednica:

- a) angažovanje za izviđanje i špijunažu;
- b) osiguranje mesta i puteva;
- c) upotreba prilikom naših poduhvata itd.

Kao spoljni znak lojalnosti, treba od hrvatskih borbenih zajednica tražiti da uklone zastave, srpski državni grb i druge srpske ambleme i da ove zamene hrvatskim amblemima ili, u najmanju ruku. neutralnim oznakama (mrtvačka glava) (Arhiv VII, k, 20/IT. br. reg. 1 17—4: 373. (kroat.) Inf. Div. Ic 3614/44 geh. St. qu., air. 20.5.1344. Betr.: Kroatische Kampfgemeinschaften — Richtlinien).

^M Na kartama Knin razmere 1:100.000 (izdanje Geografskog instituta JNA) umesto: Martića glavica pogrešno stoji: Marića glavica. Isto tako, za zaselak Martići, po kome glavica nosi ime, pogrešno stoji: Martići. Takođe, nije Očestovo nego Očestovo, i nisu Maikviiovi st. nego Mar-oševi st.

razbijanja četnika u zaseocima zapadno od železničke pruge Bender — Oton i radi sadejstva s bataljonima Kninsko» odreda i 5. brigade;

— Kninski odred da iz rejonu Mokrog Polja 30 31-og prebaci dva bataljona u Oton da razbiju tamošnje Četnike a potom aktivno dejstvuje protiv četnika u rejon Oton — Rad. ljevač — Plavno i, držanjem Kite (tt 676), obezbedi snage u rejonu Otona i Debelog brda od Plavna i Prljeva;

— 14. brigada da ostane na prostorijski Roški slap — Smrdelje — Skradin radi razbijanja Skradinske četničke brigade;⁸⁰

— Grupa severnodalmatinskih odreda da i dalje dejstvuje u duhu zapovesti Štaba 19. divizije od 27. X 1944.⁰⁷

Posle završenih priprema, 31 oktobra u 4 časa počeo je napad 5. brigade na neprijatelja u Očestovu. Dok ga je jedan bataljon, na liniji Bojanić — Klenovac, obezbeđivao od Zagrovića, drugi bataljon je napadao s juga i jugozapada. Pošto do svanuća nije uspeo zauzeti Očestovo, ujutro se ovaj bataljon povukao na polazni položaj za napad, gde je ostao preko celog dana, prepucavajući se s neprijateljem. Za to vreme su jedan bataljon 5. brigade i jedan 6. brigade demonstrirali napad na neprijatelja u Pađenama s ciljem da mu onemogućie intervenciju ka Očestovu.

Još 29. oktobra, po pristizanju u Ervenik, Štab 6. brigade je iz rejonu Mokrog Polja uputio jedan bataljon da nasilno izviđa u pravcu Prevjesa. Utvrdivši da neprijatelja nema u selu, bataljon je poseo k. 375, a zatim napao neprijatelja na k. 336, ali ovu nije uspeo zauzeti zbog jakog otpora. Napad je ponovljen i sledećeg dana, ali opet bez uspeha. Pošto je, u duhu dobivenog zadatka, jednim bataljonom poseo Kom (tt 1000) i k. 980 radi obezbeđenja levog boka i pošto je u toku 31. oktobra odbio napad neprijatelja iz Palanke u pravcu Koma i Prevjesa, Slab 6. brigade je pomenuta dva bataljona, od Prevjesa i od Koma, uputio u napad na neprijatelja u Palanci, ali su jake i dobro utvrđene snage neprijatelja taj napad odbile.

Noću 30/31. oktobra iz rejonu Mokrog Polja prebačen je jedan bataljon Kninskog odreda u rejon Zujinog polja, između Plavna i Prljeva, a dva bataljona, jedan iz 5. brigade a drugi iz Kninskog odreda, prebačeni su na Debelo brdo. Ova dva

*> Iz Skradina su delovi nemačkih snaga 30. oktobra izvršili napad prema jedinicama 14. brigade, a potom napustili to mesto. U Skradin je ušao jedan bataljon 14. brigade. Uveče je jedan njen bataljon napao neprijatelja kod Roškog slapa, ali je ovaj odbio napad.

Arhiv VII, k. 1009, br. reg. 23 1: Zapovest Štaba 19. divizije 1. 30.X 1944.

bataljona su proterali četnike sa Gradine i od crkve Sv. Ilija, očistili od četnika zapadni deo Otona i poseli Martića glavicu (k. 543) i Medveđak (tt 740). Iste noći se iz rejonu Trivičeva stana jedan bataljon 6. brigade prebacio na levu obalu Zrmanje i očistio od četnika Rosulju gaj, zaselak Kobilice i Brijeg. Prebacivanjem ova četiri bataljona na prostoriju severno i severoistočno od Padena i ovladavanjem Debelim brdom i Otonom stvoreni su uslovi za koncentričan napad na neprijatelja u zahvatu komunikacije Pađene — Palanka.

Te noći je 5. brigada, s jednim bataljonom, ponovila napad na neprijatelja u Očestovu, ali ga ni ovog puta nije uspela savladati. Preko dana ona je Očestovo držala u blokadi, a uveče ga po treći put napala s jednim ojačanim bataljonom. Veoma žestoka borba trajala je skoro celu noć. Neprijatelj je bio delom uništen, a delom se probio za Pađene. Posebno značajan uspeh postigla je 1. novembra 6. brigada ovladavši k. 336 i k. 350 i raskrsnicom puteva zapadno od Padena, čime je presekla komunikaciju Knin — Zrmanja u rejonu Prevjesa. Toga i sledećeg dana su delovi ove brigade odbili sve napade neprijatelja iz Palanke u pravcu Koma i Prevjesa. Međutim, napadom iz Zagroviča i Golubića, neprijatelj je uspeo da zauzme Klenovac i da delove 5. brigade i Kninskog odreda sa Debelog brda potisne ka Plavnu. U toku noći su ti delovi, protivnapadom, povratili Debelo brdo, a jedan bataljon 6. brigade je izbio u Pribudić radi pritiska na Palanku s istoka. Sledećeg dana neprijatelj je bio nešto aktivniji sa pravca Palanke, dok na ostalim sektorima nije bilo jačih borbi.

Prekid saobraćaja na cesti Knin — Bihać u rejonu Prevjesa teško je pogodio nemačke snage u Dalmaciji, jer im je to bila jedina veza s unutrašnjošću. Zbog toga se moglo očekivati da će neprijatelj nastojati da pošto-poto uspostavi saobraćaj na pomenutoj komunikaciji. Međutim, kako u rejonu Knina i Zrmanje nije imao slobodnih snaga, zbog angažovanosti u borbama protiv ostalih jedinica 8. korpusa, Stab 15. armijskog korpusa je izdao naređenje da se napusti Obrovac, odakle se, 2/3. novembra, 3. bataljon 384, puka povukao u Gračac.⁸ Ovo je omogućilo Stabu 373. divizije da deo snaga 384. puka s prostorije Srb — Gračac prebaci u Zrmanju i narednih dana angažuje za uspostavljanje saobraćaja.

Na suprotnoj strani Stab 8. korpusa je, prateći razvoj situacije u širem rejonu Drniš — Knin, došao do ubeđenja da će neprijatelj nastojati da se probije na sever. Da bi ga u tome onemogućio, on je 4. novembra naredio Stabu 19. divizije: da sve jedinice privuče u rejon Knin — Zrmanja, zauzme Plavno

Arhiv VII, k. 74 A, br. reg. 54 2—!: Izjava zarobljenog pridapnika nemat'kog 384. puka.

i preko Golubića se poveže sa 20. divizijom; ukoliko bi neprijatelj pokušao da se iz Knina probije pravcem Strmica — Grahovo — Trubar — Srb, trebalo je da ga od Strmice tuče bočno i da preko Tromede izbije u Trubar pre njega."⁶⁹ U toku 2. i 3. novembra, dok još nije bio primio to naređenje, Stab 19. divizije povukao je 14. brigadu (bez 3. bataljona)⁷⁰ sa prostorije Skradin — Roški slap — Smrdelje i postavio na liniju Očestovo — Bulovan — Supljaja, a delove 5. brigade rokirao na severozapad, prema Pađenama. da bi pojačao pritisak na neprijatelja u rejonu ovog sela i što bolje obezbedio desni bok. Istovremeno je rasformirao Benkovački odred i njegovim ljudstvom popunio 14. brigadu.⁷¹

Da bi uspostavio saobraćaj preko Prevjesa, Stab 373. legionarske divizije pokušao je da zauzme Debelo brdo i Kom i da delove 19. divizije odbaci od komunikacije Knin — Zrmanja. Napadajući jakim snagama iz Pađena i Palanke, neprijatelj je u toku 4. novembra uspeo da bataljone 5. i 6. brigade i Kninskog odreda sa Debelog brda i iz Otona potisne na sever, do u visinu Bendera; međutim, pred veče je, protivnapadom, bio odbačen u Oton i Palanku. Istoga dana, napadajući delom snaga iz Palanke u pravcu Koma, neprijatelj je zauzeo k. 990, ali je protivnapadom delova 6. brigade odbačen u Palanku. Uveče je, po naređenju Štaba 19. divizije, jedan bataljon 14. brigade od Očestova napao neprijatelja u rejonu Bojanič — Klenovac, nameravajući da izbije na cestu Stara Straža — Pađene i da neprijatelja u Pađenama izoluje od Knina. Pošto je neprijatelj pružio žilav otpor, bataljon se povukao u Očestovo.

U nameri da pojača snage u rejonu Oton — Plavuo, Slab 19. divizije je noću 4^h5, novembra još jedan bataljon 5. brigade iz rejona severozapadno od Radučića prebacio u istočni deo Otona (zaseoci Dobrijevići i Rašuo) da zatvori put Zagrović — Bender i da sa severa vrši pritisak na neprijatelja u Zagroviću i Pađenama. Tako se u rejonu Oton — Plavno našlo ukupno pet bataljona. Od njih je Štab 19. divizije, radi lakšeg rukovođenja, obrazovao borbenu grupu sa posebnom komandom.⁷² Grupa je

⁶⁹ Arhiv VIT, k. 523, br. reg. It—IS 2: Depesa Štaba 8. korpusa od 4.XI 1044.

⁷⁰ Taj bataljon je ostavljen da delom snaga kontroliše Roški sl.; a drugim delom se prebaci na sektor Šibenik — Vodice sa zadatkom da spreči bekstvo četnika i njihovo povezivanje sa britanskim jedinicama.

⁷¹ Nije se moglo tačno utvrditi kad je rasformiran Benkovački odred. U izveštaju Staba 19. divizije A. br. 943 od 5.XI 1944. upućenom Stabu 8. korpusa (Arhiv VII. k. 519, br. reg. 22.1), pored ostalog, kaže se: Benkovački odred uklopljen je u XIV brigadu. Sto znači da je mogao biti rasformiran najkasnije 5. novembra ili dan-dva ranije.

⁷² Komandant je bio Jošo Durbaba a politički komesar Ilija Radaković.

dobila zadatak da, dejstvujući na prostoriji između komunikacija Knin — Zrmanja i Knin — Strmica, sa severa zatvori обруч oko Knina, spreči izvlačenje neprijatelja, a naročito četnika, preko pomenute prostorije na sever i poveže 19. i 20. diviziju. Upućivanje ove grupe bataljona u rejon Oton — plavno bilo je potpuno opravdano, kako zbog sadejstva sa glavnim snagama 19. divizije, tako i zbog potrebe da se razbiju Četnici u pomenutom rejonu i da se 19. divizija poveže s 20. divizijom severno od Knina.

Stab 373. legionarske divizije nije odustao od namere da povрати Prevjes i da delove 19. divizije odbaci od komunikacije Knin — Zrmanja. Pošto je u Zrmanju dovukao pojačanje iz rejona Srb — Gračac, on je 5. novembra, delom snaga, izvršio napad iz Palanke u pravcu Koma, iz Pađena u pravcu Prevjesa i iz Zagrovića u pravcu Očestova. Istovremeno, angažujući i Četnike, on je snagama iz Otona, Prljeva i Rastičeva napao grupu bataljona na liniji crkva Sv. Ilija — Bender — Sijanova gl. (tt 633) — Crni vrh (k. 984) — Bobija (k. 1248). Međutim, iako je bio uporan na svim pravcima, neprijatelj je jedino ovladao Komom (tt 1000) i k. 990. Pokušaj dolova 6. brigade da povrate Kom i da neprijatelja odbace u Palanku nije uspeo.

Kao što je 373. legionarska divizija uporno nastojala da povрати Prevjes, tako je i 19. divizija bila uporna u pogledu zauzimanja Pađena i ostvarenja postavljenog cilja. Noću 5/6 novembra, s linije Očestovo — Mokro Polje, 14. i 5. brigada su napale neprijatelja u rejonu Bojanić — Klenovac — k. 412 — Pađene. s namerom da ga razbiju i da ovladaju tim rejonom. Napadajući od Očestova, 14. brigada⁷³ je zauzela Klenovac i k. 412 ali je, protivnapadom, neprijatelj povratio k. 412. Napad dvt bataljona 5. brigade, s jugoistoka i severozapada, na Pađene nije uspeo, jer je u međuvremenu posada pojačana dolaskom onop dela neprijateljjevih snaga koji se probio iz Šibenika. Neprijatelj se za odbranu vesto koristio zidanim kućama i raznim kamenir zidovima (ogradama), tako da se lakim pešadijskim naoružanjem nije mogao uništiti bez većih gubitaka. Naročito se dobrt bio utvrdio u zaseoku Ilići, odakle je pružao najjači otpor. Posle toga je 14. brigada, posela deo fronta od Krke do zaseok; Rađani, a 5. brigada od ovog zaseoka do reke Zrmanje, dok j« 6. brigada još jedan bataljon prebacila na desnu obalu Zrmanje

Na suprotnoj strani, delovi 373. legionarske divizije i toj dana su pokušali da uspostave saobraćaj preko Prevjesa. Napa dajući grebenom Koma (tt 1000 i k. 990 ka Prevjesu) i u zahvati ceste iz Palanke, oni su uspeali da zauzmu Prevjes, ali ga nisi

⁷³ Pod komandom 14. brigade dejstvovao je, na levoj obali Kik i ranije 3. bataljon (primorski) Kninskog odreda. On je 5. novembr bezuspešno napao četnike u Vrbniku.

mogli održati: protivnapadom delova 6. brigade bili su, i s Prevjesa i s k. 990, odbačeni u Palanku. A sva nastojanja neprijatelja da napadom iz Zagrovića povrati Klenovac i prodre u Očestovo osujetili su delovi 14. brigade. Uspeha su imale jedino nemačke snage koje su, u sadejstvu s četnicima, iz Pađena i Zagrovića napadale na grupu bataljona u rejonu Oton — Radljevac: one su ovu grupu, koja je bila ostala sa vrlo malo municije, potisnuli na sever, u rejon Plavna.

Dejstvujući na širokom frontu od Koma (tt 1000) du reke Krke protiv neprijatelja u zahvatu komunikacije Knin — Zrmanja i, delom snaga, u rejonu Oton — Plavno, 19. divizija je postigla značajne uspehe. Iako nije uspela zauzeti Pađene ona je, osvajanjem Prevjesa, prekinula saobraćaj na komunikaciji Knin — Zrmanja, i to u momentu kada se 264. divizija izvlačila iz rejona Šibenik — Drniš. Time je ona izvršila zadatak predviđen za drugu etapu operacije. Zbog njenih značajnih uspeha u dotadašnjim borbama za oslobođenje Dalmacije. Glavni šlab Hrvatske je 19. diviziju pohvalio i proglasio udarnom. U depeši koju je 6. novembra uputio Stabu 8. korpusa on je, pored ostalog, rekao:

»U ovim završnim borbama za oslobođenje Dalmacije jedinke ove divizije pokazale su veliku hrabrost i upornost, a rukovodioci dobru sposobnost manevrovanja i rukovođenja. Za postignute uspehe pohvaljujemo borce, podoficire, oficire i politkomesare 19. divizije pod komandom majora Parmača Stanka i politkomesara potpukovnika Petra Babica i ističemo ih za primci'. 19. diviziji dodeljujemo naziv udarna.⁷⁴

4. Borbe 9. divizije u rejonu Duvno — Posušje — Široki Brijeg

Dok su glavne snage 8. korpusa vodile borbe na prostori! Šibenik — Knin, dotle je 9. divizija, u duhu plana operacije, nastavila da dejstvuje na području Duvno — Posušje — Široki Brijeg. Noću 29/30. oktobra, pošto se neprijatelj izvukao iz Imotskog, i pošto je 13. brigada u toku dana odbacila s Jaretim (k. 1002) i Jasenovca (k. 1130) neprijatelja koji je obezbedivao komunikaciju Posušje — Duvno, 3. brigada i dva bataljona 4. brigade 9. divizije su napali delove 738. puka 118. lovačke divizije i delove 6. ustaške brigade u Posušju s namerom da ih razbiju i oslobode mesto. Međutim, jake snage neprijatelja u Posušju odbile su ovaj napad.⁷⁵ Sledeće noći su dva batalj

⁷⁴ Arhiv VII. k. 119 8, br. reg. 3 4—1.

⁷⁵ Detaljnija rekonstrukcija napada na Posušje nije se mogla izvršiti zbog nedostatka dokumenata.

brigade vršila demonstrativan napad na Posušje u cilju uzne-
jiiravanja neprijatelja.⁷⁶

Dobivši obaveštenje da su se neke anglo-američke snage, bez znanja i odobrenja Nacionalnog komiteta oslobođenja Jugoslavije iskrcale u rejonu Vodica (zapadno od Šibenika), Stab 8. korpusa je 30. oktobra naredio Stabu 9. divizije da jednu brigadu hitno prebaci u rejon Bajagić — Hrvače — Obrovac kod Sinja, drugu u Prolog (oko 14 km zap. od Livna) i treću u rejon Aržano — Lovreč, sa zadatkom da spreče eventualni prodor nemačkih i ustaških snaga s linije Posušje — Duvno ka Blatu, Trilju i Sinju.⁷⁷ Namera je Štaba 8. korpusa, pored ostalog, bila da 9. diviziju privuče bliže glavnim snagama, kako bi imao što prikupljenije jedinice, jer u protivnom nije trebalo odvajati ovu diviziju od komunikacije Posušje — Duvno da bi sprečila prodor neprijatelja iz pomenutih garnizona u širi rejon Sinja. Sutradan su sve jedinice 9. divizije krenule ka određenoj prostoriji. Međutim, vest o iskrcavanju anglo-američkih jedinica nije bila tačna. stoga je Stab 8. korpusa obustavio pokret i naredio Stabu 9. divizije da jednu brigadu uputi u rejon Imotskog, drugu na prostoriju Karlov Han — Livno i treću na područje Obrovac — Bajagić, sa zadatkom: odbrana slobodne teritorije i ofanzivno dejstvo na neprijatelja u zahvatu komunikacije Duvno — Posušje.⁷⁸ Divizija je nov raspored zauzela u toku 1. novembra, i to na taj način što je 13. brigada prebačena u Imotski, 4. brigada ka Prevali i Karlovom Hanu a 3. brigada ka Sinju, u rejon Obrovac — Bajagić.

Izbiivši u rejon Imotski — Posušje, 9. divizija se neposredno povezala s Grupom južnodalmatinskih odreda, koja je zvanično bila pod komandom Štaba 26. divizije. S druge strane, krajem oktobra, posle oslobođenja Metkovića i Čapljine, na desnu obalu Neretve prebacili su se i delovi 29. hercegovačke divizije. Tako je Grupa južnodalmatinskih odreda postala spona između te dve divizije. Koordinirajući dejstva s njima, ona je, po oslobođenju Ljubuškog (30. X),⁷⁹ s komunikacije Ljubuški — Imotski usmerila dejstva ka Širokom Brijegu: Zapadnohercegovački odred je dobio zadatak da zauzme Hamziće i da se u rejonu sela Odaci poveže s delovima 29. divizije, Neretvanski odred — da zauzme Kosmaj, Biokovski odred — da zauzme Ledinac, Grupa biokovskih udarnih bataljona — da

⁷⁶ Arhiv VII, k. 842 A, br. reg. 38 2: Pregled akcija i operacija Jedinica 9. divizije izvedenih od 1. do 31.X 1944.

⁷⁷ Arhiv VII, k. 842 A, br. reg. 6—29 10 Depeša Slaba 8. korpusa od 30.X 1944.

⁷⁸ Arhiv VII, k. 842 A, br. reg. 8—30 10: Depeša Štaba 8. korpusa «ã 31.X 1944.

Ljubuški je oslobodio Biokovski odred.

zauzme Podkraj i, po mogućnosti, Kočerin i da se na pravcu Posušja poveže s dolovima 9. divizije. Kako se u međuvremenu situacija znatno izmenila, to je Stab 8. korpusa Grupu južnodalmatinskih odreda stavio pod komandu Štaba 9. divizije i o tome obavestio štabove 9. i 26. divizije.⁸¹

Drugog novembra su delovi 118. lovačke divizije i 6 ustaške brigade napustili Posušje i povukli se ka Mostaru, a u Posušje su ušli delovi 13. brigade. Posle toga su neprijateljske snage u Duvnu ostale potpuno izolovane. U drugoj polovini oktobra one su, i pored ometanja saobraćaja na komunikaciji Posušje — Duvno od strane 9. divizije, bile ojačane i snabdevane hranom i municijom za tri nedelje; a zatim je, zbog teškoća u saobraćaju s Mostarom, trebalo da se snabdeva vazdušnim putem. Iako izolovana, borbena grupa u Duvnu dubila je važno mesto u sistemu odbrane nemačkih i kvisliriških jedinica na liniji »Grin«, jer je trebalo da ona zatvori pravac koji iz Dalmacije, između planina Cincara i Ljubuše, izvodi ka Kupresu i dolini Vrbasa.⁸² U to vreme Duvno je bilo jedino uporište neprijatelja na delu pomenute linije između Knina i Mostara.

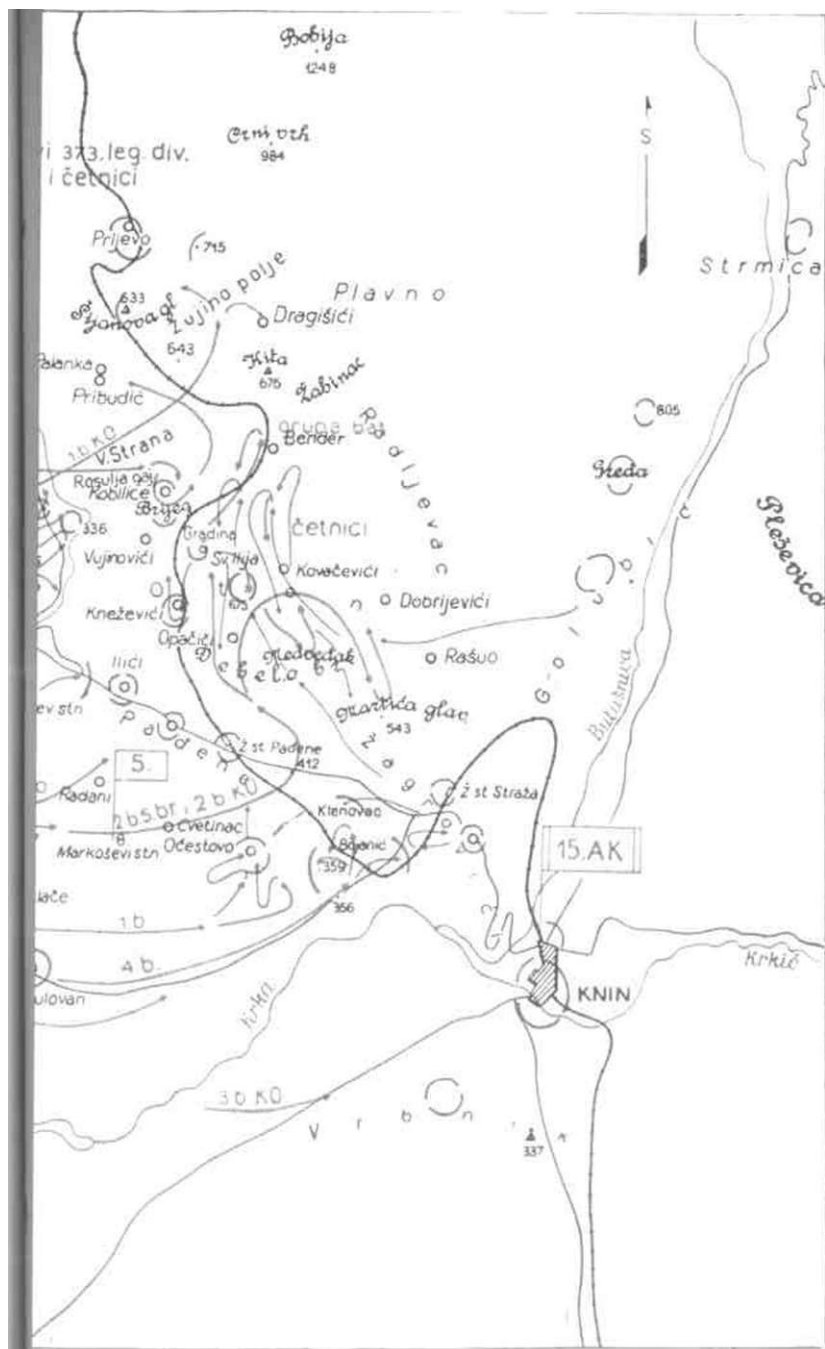
Stab 8. korpusa je pretpostavljao da će u toku napada na Knin intervenisati neprijatelj iz Duvna, bilo preko Sinja ili preko Bos. Grahova. Da bi glavne snage obezbedio s tog pravca, on je 5. novembra naredio Štabu 9. divizije da se 3. brigada iz rejonu Sinja prebaci preko Dinare i posedne Prološku dragu da bi sprečila eventualni prodor neprijatelja tim pravcem ka Sinju. Ako bi neprijatelj krenuo ka Sinju, trebalo je da ga prate i napadaju dve brigade; treća brigada bi ostala kod Imotskog. U slučaju da neprijatelj krene ka Bos. Grahovu, Stab 8. korpusa je predviđao mogućnost prebacivanja 20. divizije preko Dinare ka Bos. Grahovu. Nakon toga, po naređenju Štaba 9. divizije."

⁸¹ Arhiv VII, k, 1603 A. br. reg. 34 12: Zapovest Štaba Grupe južnodalmatinskih odreda za 4.XI 1944.

⁸² Arhiv VII. k. 1100 1, br. reg. 17—34 13: Depeša Štaba (i. korpusa od 4.XI 1944. upućena Stabu 26. divizije: Arhiv VII, k. 842. br. reg. 6—35 10: Depeša Štaba 8. korpusa od 5.XI 1944. upućena Stabu 9. divizije.

⁸² Štab 8. korpusa je pri proceni mesta i uloge neprijatelja u borbene grupe u Duvnu uzeo u obzir dve pretpostavke. Po prvoj, verovatnijoj, ovoj grupi je bila namenjena uloga bočnog osiguranja j'-linije koje su se grupisale u rejonu Knina i izvlačile na sever; u slučaju da ovaj pravac izvlačenja bude ugrožen, grupa je imala zadatak da im pritekne u pomoć na taj način što bi, nastupajući preko Sinja ka Kninu ili preko Livanjskog polja ka Bos. Grahovu, napala glavne snage 8. korpusa s leđa. Po drugoj pretpostavci trebalo je da ova grupa deluje kao spona između snaga koje su se dolinom Neretve izvlačile na sever i onih koje su se izvlačile preko Knina.

Arhiv VII. k. 842 A, br. reg. 8 1: Zapovest Štaba 9 divizije za 6. XI 1944.

Skica 17

7. brigada se prebacila u Prolog, 4. brigada u rejon Prevala — grljevci i 13. brigada nr prostoriju Aržano — Studenci — posušje. Grupa južnodalmatinskih odreda je dobila zadatak da zatvori pravac Kočerin — Dužice — Rasno i da kod Hamzića održava vezu sa Zapadnohercegovačkim odredom, koji je u to vreme ušao u sastav 29. hercegovačke divizije. Stab divizije se sinestio u Pothum.

Pored glavnog zadatka: da napad glavnih snaga 8. korpusa obezbedi sa pravca Duvno — Široki Brijeg, 9. divizija je, za sve vrem¹ zadržavanja na prostoriji Duvno — Posušje — Sinj, fistila sela od ostataka razbijenih kvislinških jedinica, u prvom redu ustaša.¹⁴ politički delovala u narodu, vršila mobilizaciju i omogućila stvaranje i rad organa narodne vlasti.

Oslobodivši Šibenik i Vrliku i presekavši komunikaciju Knin — Zrmanja, divizije 8. korpusa su relativno brzo izvršile zadatke predviđene za drugu etapu operacije. Mimo predviđanja, neprijatelj je bio prisiljen da napusti Zadar i Drniš; bio je razbijen pri pokušaju da se probije iz Šibenika ka Drnišu; jedino je uspeo da se sa područja Vrlike povuče u rejon Knina. Oslabljena 264. pešadijska divizija, sa raznim mornaričkim, artiljerijskim i kvislinškim jedinicama, bila je sabijena na uže područje Knina. Te snage su presecanjem komunikacije Knin — Zrmanja bile izolovane od unutrašnjosti, gotovo okružene. Time je njihov položaj postao krajnje ozbiljan. Postignutim uspesima 8. korpus je još više poboljšao svoj operativno-taktički položaj u odnosu na neprijatelja i došao u mogućnost da Odmah pristupi izvršenju plana predviđenog za treću etapu operacije.

** Ostaci kvislinških jedinica, podržavani od raznih obaveštajnih službi, građanskih političkih grupa i velikog dela katoličkog klera, u datim uslovima prilagođavali su se novim formama borbe protiv NOP-a: skriveni po Sumama i špiljama (otuda im i nazivi: zeleni kadar i špiljari). mučki su napadali manje grupe pripadnika NOVJ i kurire, vršili fazrn? diverzije i ubijali članove organa nove vlasti, političke i druge aktiviste, nastojeći da otežaju normalizaciju života na novooslobođenim područjima i rad organa vlasti i unesu nemir i nespokojstvo u narod.